

Жукова Н. М.,

Запорізький національний технічний університет, м. Запоріжжя

КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ЗНАНЬ ПРО ЛЮДИНУ В АВСТРАЛІЙСЬКІЙ АНГЛОМОВНІЙ КАРТИНІ СВІТУ КІНЦЯ XVIII – СЕРЕДИНИ XIX СТОЛІТЬ ТА ЇЇ ВИТОКИ В СУБКУЛЬТУРІ БРИТАНСЬКОГО АРГО

У статті викладено результати дослідження лінгвокультурної спадкоємності концепту ЛЮДИНА, представленого в картині світу носіїв британського арго, в австралійській англомовній картині світу кінця XVIII – середини XIX століть. Проаналізовано інноваційні засоби мовної репрезентації концепту в цільовій картині світу.

Ключові слова: австралійська англомовна картина світу, інновація, картина світу в арго, лінгвокультурна спадкоємність.

В статье изложены результаты исследования лингвокультурной преемственности концепта ЧЕЛОВЕК, представленного в картине мира носителей британского арго, в австралийской англоязычной картине мира конца XVIII – середины XIX веков. Проанализированы инновационные средства языковой репрезентации концепта в целевой картине мира.

Ключевые слова: австралийская англоязычная картина мира, инновация, картина мира в арго, лингвокультурная преемственность.

The article contains the results of the study devoted to the linguistic and cultural succession of the concept of PERSON represented in the Australian English world view in the late XVIIIth – middle XIXth centuries to the world view of the British argot speakers. The innovative means for the linguistic representation of the concept in the target world view are analyzed.

Key words: Australian English world view, innovation, argot world view, linguistic and cultural succession.

У сучасних лінгвістичних розвідках чільне місце належить аналізу закономірностей осмислення людиною світу і свого місця в ньому [2; 6; 7 тощо]. Ми дотримуємося думки, що концепт ЛЮДИНА належить до базисних [7, с. 230-231] (універсальних [8, с. 84]) – до концептів, суттєвих для побудови всієї концептуальної системи, які організують концептуальний простір, виступають головними рубриками його членування, відбивають спільний для всіх когнітивний процес. Цей концепт носить загальний та наднаціональний характер, має загальнолюдську значущість.

У роботах, присвячених австралійській англомовній картині світу, значну увагу приділено ключовим словам австралійської культури *ANZAC, bushman, digger, mate, mateship, swagman* [1, с. 169-209; 3; 5, с. 108; 10, с. 109, с. 164-165; 15, с. 106-109; 18, с. 19-21, с. 36-39, с. 43-45]. Проте на своєрідність формування концепту ЛЮДИНА суттєвий вплив справили носії британського арго. Колишня соціальна меншість в Британії, субкультура арго, перетворилася на соціальну більшість в Австралії – найважливішу складову лінгвосоціокультурної ситуації к. XVIII – сер. XIX ст., що призвело до "порушення" в структурі та формі стосунків між "своїми" та "чужими". Цим зумовлено **актуальність** порівняльного вивчення концептуалізації знань про людину в австралійській англомовній картині світу к. XVIII – сер. XIX ст. (цільовій картині світу, далі – **АвАКС**) та в картині світу в британському арго (донорській картині світу, далі – **АргКС**).

Мета статті – вивчити трансформації в структурі базисного концепту ЛЮДИНА, вербалізованого в донорській картині світу, в нових умовах існування субкультури в Австралії, визначити лінгвокультурну спадкоємність мовних засобів та інновації. Для цього передбачається виконати такі **завдання**: встановити, за якими параметрами проводилася диференціація "своїх – чужих"; проаналізувати засоби вербалізації знань і уявлень про людину, актуальні концептуальні ознаки; дослідити роль транспортованих арготизмів у репрезентації концепту ЛЮДИНА в АвАКС.

Об'єктом дослідження виступає австралійська англомовна картина світу к. XVIII – сер. XIX ст. **Предметом** аналізу є вплив субкультури британського арго, транспортованого в Австралію, на концептуалізацію знань про людину, що виявляється в засобах вербалізації та в структурі базисного концепту ЛЮДИНА.

Матеріалом дослідження стали мовні засоби, що репрезентують концепт ЛЮДИНА в донорській (200 одиниць) та цільовій картинах світу (800 одиниць, які з'явилися в англійській мові Австралії (далі – **АвА**) впродовж к. XVIII – сер. XIX ст.). Як джерела матеріалу залучено глосарій арго [17], авторитетні регіональні словники [9; 13; 16].

Наукова новизна роботи полягає в тому, що простежено спадкоємність при концептуалізації знань про людину в цільовій картині світу, вивчено інноваційні вербальні засоби репрезентації концепту ЛЮДИНА.

У британському арго спостерігається номінативна щільність найменувань "своїх" (60 %), що, очевидно, пов'язано з герметичністю групи, необхідністю диференціації в межах субкультури (про герметичний, кіничний та раблезіанський комплекси в АргКС див. [4]).

В АргКС актуальною виявилася монокультурна моносоціумна диференціація "свого – чужого" за такими параметрами:

а) 'дотримання правил моносоціумної поведінки' (порядний партнер vs. безпринципний зрадник) – *a good cover vs. out-and-outer, a snitch*;

б) 'досвідченість' (досвідчений vs. недосвідчений) – *old chum, a fine judge vs. new chum*;

в) 'гендерна належність' (чоловік vs. жінка) – *family-man, flash-cove vs. family-woman, flash-covess*;

г) ‘манера одягатися, поводитися’ (такий, як усі vs. такий, що відрізняється за одягом, поведінкою, зокрема вербальною) – *cross-cove* vs. *a flash*– / *rolling-kiddy*, *flash-man* vs. *half-flash and half-foolish*.

Монокультурна міжсоціумна диференціація в АргКС базується на протиставленні “своїх” “чужим” – жертвам злочину (законотрухняним громадянам) та представникам влади.

“Свій” (злочинець) відрізнявся від “чужого” (законотрухняного громадянина) за такими ознаками:

а) ‘кмітливість’, ‘спритність’ (кмітливий, спритний vs. нерозумний, повільний) – *sharp* (британський варіант англійської мови, далі – **БА**) “quick and active in bodily movements; alert in practical matters, smart” > (арго) “a gambler, a swindler, any cross-cove” vs. *flat* (БА) “wanting in energy and spirit” > (арго) “any honest man; the person whom you have a design to rob or defraud; a man who does any foolish or imprudent act”;

б) ‘хитрість’ (хитрий vs. нехитрий) – *a deep file* (арго) “a man who is extremely cunning and not to be overreached” vs. *square* (БА) “honest or straightforward in dealings with others” > *square cove* (арго) “an honest man, unacquainted with family people and their system of operations”);

в) ‘фінансовий стан’ (бідний, погано одягнений vs. заможний, добре одягнений) – (арго) *needy mizzler* “a poor ragged object of either sex; a shabby-looking person”, *seedy* “poor, ragged in appearance, shabby” vs. *a rank bounce* “a person well or fashionably dressed”, *in twig* “well dress’d”).

Злочинці, носії арго, відмежовувалися від представників влади як ‘ті, кого контролювали’ (*done* “convicted”, *grab’d* “taken, apprehended”) від ‘тих, хто контролює, карає’ (*trap* “a police officer, a runner, a constable”).

Вербалізація знань і уявлень про людину в АргКС здійснювалася за допомогою метафор, метонімії, антонімів.

Репрезентація “чужих” в АргКС відбувалася за рахунок метафоричних переносів із залученням медичного, зооморфного, предметного, вегетативного, геометричного кодів культури: *swell* “a gentleman, any well dressed person”, *to gnarl* “to become an evidence against one’s accomplice”, *beak* “a magistrate”, *trap*, *seedy*, *flat*, *square* (див. значення вище) тощо.

Вербалізація знань про людину в АргКС здійснювалася також за рахунок метонімії. Основним джерелом переносу виступала ‘частина тіла’, а засобом кодування – елементи соматичного коду: “чужий” (жертва злочину) vs. “свій” (злочинець) – *mouth* “a foolish silly person”; “чужий” (зрадник) vs. “свій” (порядний партнер) – *nose* “a thief who becomes an evidence against his accomplices; a spy or informer”; “чужий” (представниця жіночої статі) vs. “свій” (чоловік) – *titter* “a young woman or girl”.

До антонімізації залучалися різнокореневі одиниці, об’єднані асоціативними відносинами (*man* vs. *woman*, *old* vs. *new*, див. приклади вище). Отже, для утворення антонімів у британському арго актуальним був диференційний компонент.

В Австралії к. XVIII – сер. XIX ст. монокультурна моносоціумна диференціація збереглася. Актуальною залишилася ознака ‘досвідченість’ для протиставлення “свій” (досвідчений каторжник) vs. “чужий” (новоприбулий, недосвідчений каторжник): *old hand* (1826 – тут і далі цифра в дужках позначає рік першої фіксації лексичної одиниці або цитати в письмових пам’ятках – Н. Ж.) “a convict with a long experience of life in a penal colony; an ex-convict” vs. *new chum* (1812), ~ *hand* (1817) “a prisoner newly admitted to a gaol or hulk; a newly arrived convict”.

Конотації одиниці *new chum* в АВА були негативними: (1855) “The old chum ... considered himself bound to look upon the new chum **with the most supercilious contempt and pity**” [цит. за: 9, с. 444]. Актуальність ознаки ‘досвід існування в колонії’ можна пояснити необхідністю освоювати нове середовище, виживати.

В АВАКС монокультурна міжсоціумна диференціація (“свій” (каторжник) vs. “чужий” (влада)) ґрунтувалася на опозиції ‘залежний, нижчий vs. господар, вищий’: *servant of the Crown* (1788), *settler’s man* (1804) vs. *superintendent of convicts* (1790), *Governor* (1793). На цьому ж протиставленні (‘залежний vs. господар’) базувалася трихотомія “свої” (каторжники) vs. “свої / чужі” (каторжники-наглядачі) vs. “чужі” (вільні іммігранти): *indented servant* (1809) vs. *overseer* (1788) vs. *master* (1796).

Впродовж першої половини XIX ст. утворювалися найменування, що відображали соціальну конфронтацію між законотрухняними каторжниками та каторжниками, які порушували дисципліну (*absentee from public labour* (1805), *absconder* (1840)), а також між звільненими каторжниками та вільними іммігрантами (*emancipist* (1822), *expiere (convict)* (1829) vs. *emigrant* (1820), *free immigrant* (1841)).

На початку XIX ст. виникла необхідність у вербалізації опозиції “свої” (іммігранти з довідом перебування в колонії) vs. “чужі” (новоприбулі іммігранти): *old colonist* (1828) “one whose standing in the community derives from the length of the period of residence” vs. *new settler* (1840), *new arrival* (1842), *new-comer* (1843) “a person recently arrived in Australia”.

Починаючи з XIX ст. диференціація “своїх – чужих” ґрунтувалася на ознаці ‘місце народження’: “свої” (народжені в Австралії, мешканці Австралії) vs. “чужі” (іммігранти з Британії) – *Sydney-sider* (1865) “a non-Aboriginal person native to or resident in New South Wales / Sydney / Australia” vs. *lime-juicer* (1857) “a British immigrant”. Вихідців із Англії ідентифікували за одягом, особливою поведінкою, зарозумілістю: (1845) “The new chum ... you can tell him from **the exact nicety of his dress ... full of notions of superiority** of English manners and customs ...” [цит. за: 9, с. 432].

У середині XIX ст. поступово набувало актуальності протиставлення ‘мешканці Австралії’ vs. ‘іммігранти з інших країн’ (*Kanaka* (1836) “a Pacific islander”, *Flowery-Lander* (1851) “a Chinese immigrant” тощо).

Важливим протиставленням епохи колонізації, відображеним в АВАКС, є “свої” (європейці) vs. “чужі” (автохтонне населення) (див. [5, с. 54-63]).

Незважаючи на суттєві соціальні зміни, в цільовій картині світу спостерігаємо стійкість ознак, значущих для концептуалізації знань і уявлень про людину в АргКС. Щільність групи позначень людини в АВА свід-

чить, що мовці свідомо підтримували стратифікацію, оскільки належність до певної підгрупи визначала спосіб існування засуджених в австралійському суспільстві, обсяг соціальних прав і свобод.

Гетерогенність суспільства, класові відносини актуалізувалися в мовній системі за допомогою різноманітних засобів: колишніх арготизмів та дериватів на їхній основі в АвА (9,0 %), а також австралійських інновацій на неарготичній основі. Доля арготичного компоненту поступається долі австралійських новотворів. Соціолектизми *trap*, *swell*, *flat* у цільовій картині світу залучаються до побудови складного, масштабного образу "чужого".

В АвАКС одним із основних механізмів концептуалізації знань про людину є метафора. Її розглядаємо як модель, що містить сферу-джерело, сферу-ціль і сферу перехрещення ознак, на основі яких відбувається перехід від однієї пізнавальної сфери до іншої [12, с. 190].

Метафорична профілізація концепту ЛЮДИНА в АвАКС відбувалася за допомогою таких концептуальних метафор (далі – **КМ**): "ЧУЖИЙ" (КАТОРЖНИК) $\equiv$ $КМ_1$ ГРІШНИК, $КМ_2$ ХВОРОБА, $КМ_3$ БРУД, $КМ_4$ ТВАРИНА, $КМ_5$ ПТАХ; "ЧУЖИЙ" (НОВОПРИБУЛИЙ ІМІГРАНТ / КАТОРЖНИК-УТІКАЧ) $\equiv$ $КМ_6$ КОМАХА; "ЧУЖИЙ" (НОВОПРИБУЛИЙ ІМІГРАНТ) $\equiv$ $КМ_7$ НЕЗРІЛА РОСЛИНА. Актуальними концептуальними ознаками були: 'поведінка', 'досвідченість', 'соціальний стан'.

Розглянемо $КМ_1$, що корелюють із репрезентацією "чужого" в АвАКС.

$КМ_1$ "ЧУЖИЙ" (КАТОРЖНИК) $\equiv$ ГРІШНИК (основні засоби кодування – елементи релігійного / духовного коду). Основою метафоричного переносу є асоціація між порушенням законів суспільства і порушенням релігійних заповідей, що шкодить моралі та здоров'ю злочинця й оточуючих: (1852) "Many bushrangers and other capital convicts ... **bore down** by their tyrannical **wickedness** all the weaker or better men **within their influence**" [цит. за: 13, с. 31].

Очищення від гріхів є поступовим, так і засудження відбувають у кілька етапів: (1843) "After a convict shall have passed through the Probation Gang, he **will next proceed to the third stage** of punishment and become the Holder of a Probation Pass" [цит. за: 13, с. 164].

$КМ_2$ "ЧУЖИЙ" (КАТОРЖНИК) $\equiv$ ХВОРОБА (основні засоби кодування – елементи медичного коду). Основа метафоризації – асоціація між шкідливим впливом хвороби на організм і каторжника на суспільство.

Якщо хворобу переносить збудник, то каторжник поширює згубні звички: (1859) "... how much our sister colony is still **affected by the virus of convictism**" [цит. за: 9, с. 166]. Пор.: "свій" – 'неушкоджений': (1844) "... the degrading of our free and **untainted** immigrants to a level with the ... Pentonvillains" [цит. за: 13, с. 154].

$КМ_3$ "ЧУЖИЙ" (КАТОРЖНИК) $\equiv$ БРУД (основні засоби кодування – елементи речовинного та акціоного кодів). Основою метафоричного переносу є асоціація між шкідливістю бруду для людини, її прагненням очиститися та негативною дією каторжників на суспільство.

Бруд загрожує здоровому існуванню людини, так і каторжники негативно впливають на соціум: (1846) "The people of New South Wales will not suffer themselves to be deceived, by canting tirades against convict **pollution**" [цит. за: 9, с. 165].

Бруду намагаються позбутися, а каторжників транспортують у колонію: (1812) "... transportation was ... a measure of experiment ... and the subject matter of experiment was a set of *animae viles*, a sort of **excrementitious mass**, that ... **was projected** ... as far out of sight as possible" [цит. за: 11, с. 2].

Бруд залишає плями, а каторжники – негативну спадковість: *taint* (1841) "the stigma of convict ancestry". Пор.: "свій" $\equiv$ 'чистий' – (1851) "... what we had been pleased, **in our virgin purity**, to stigmatise as the 'Felon Colony'" [цит. за: 9, с. 244].

$КМ_4$ "ЧУЖИЙ" (КАТОРЖНИК) $\equiv$ ТВАРИНА (основні засоби кодування – елементи зооморфного коду). Основою метафоричного переносу є асоціація поведінки неприборканих тварин і недисциплінованих каторжників, нечистокровності породи тварини та нащадків злочинців.

Гібридне походження тварини зумовлювало її низьку цінність, як і наявність каторжників у роду знижувала статус людини: (1827) "We have *legitimates*, or *cross-breeds* ..." [цит. за: 13, с. 126]. Пор.: "свій" $\equiv$ чистокровна тварина – (*pure*) *merino* (1826) "one who has chosen to settle in Australia (as opposed to a convict or ex-convict); one who finds in this a basis for social pretension" < *merino* "a breed of fine-woolled sheep introduced early in small numbers and valued more highly than coarse-woolled sheep".

Неприборканість звіра асоціювалася з недисциплінованістю каторжника: (1840) "Norfolk-Islandised ... so as to have '**the heart of the beast**' ..." [цит. за: 13, с. 141], *Vandemonia* (1838) "Tasmania, esp. as penal colony".

$КМ_5$ "ЧУЖИЙ" (КАТОРЖНИК) $\equiv$ ПТАХ (основні засоби кодування – елементи зооморфного, акціоного кодів). Основою метафоризації є асоціація між оперенням птахів, утриманням їх у клітках, перельотом зграй, можливим нападом хижих птахів та одягом каторжників, їхнім перебуванням за ґратами, перебуванням у колонії групами, розбоєм, який чинили втікачі.

Жовтий колір одягу каторжників нагадував колір пір'я канарок, яких приручали, а каторжників змушували до перебування в ізоляції (колонії): (1827) "... convicts of but recent migration are facetiously known by the name of **canaries**, by reason of the **yellow plumage** in which they are **fledged** at the period of landing, but when fairly **domiciliated**, they are more respectfully spoken of under the loyal designation of *government men*" [цит. за: 13, с. 30-31].

Птах живе в клітці, а злочинець перебуває в камері: (1851) "The **Cockatoos** are ... the old gaol-**birds** of New South Wales" [цит. за: 9, с. 153].

Птахи збираються в зграю та мігрують, каторжники пересуваються групами: (1855) "... Expires ... **flock** over hither ..." [цит. за: 13, с. 77].

Розбій каторжників, які втікали до буша, асоціювався з полюванням хижих птахів на волі: (1813) “A number of Male Convicts having ... **betaken themselves to the Woods, or Bush**, where ... they carry on **Predatory incursions** on ... Inhabitants of the Country” [цит. за: 13, с. 26].

КМ₆ “**ЧУЖИЙ**” (НОВОПРИБУЛИЙ ІМІГРАНТ / КАТОРЖНИК-УТІКАЧ) ≡ КОМАХА (основні засоби кодування – елементи зооморфного та акціонального кодів). Основою метафоричного переносу є асоціація між стадіями розвитку комах, її негативним впливом на довкілля і пристосованістю людини до існування в колонії.

Трансформація гусениці екстраполювалася на процес набуття імігрантами досвіду адаптації до середовища: “How long the poor immigrant **caterpillar** must remain in the **dark chrysalis** of new chumship before he can be supposed **to have expanded into** the full-blown Colonial **butterfly** ...” [цит. за: 9, с. 432]. Пор.: “свій” ≡ розвинена комаха – *the full-blown Colonial butterfly*.

Якщо комахи-шкідники знищують рослини, то каторжники негативно впливають на законослухняних громадян: (1814) “... the lawless Banditti of Runaway Convicts, who **infest** the intermediate Country” [цит. за: 13, с. 28].

КМ₇ “**ЧУЖИЙ**” (НОВОПРИБУЛИЙ ІМІГРАНТ) ≡ НЕЗРІЛА РОСЛИНА (основні засоби кодування – елементи колоративного та акціонального кодів). Основою метафоричного переносу є асоціація між кольором незрілої рослини, стадіями її розвитку, придатністю до повноцінного функціонування та досвідченістю імігранта, його пристосованістю до життя в Австралії, набуттям ним необхідних навичок.

Незріла (зелена) рослина з часом визріває, а новоприбулий імігрант повинен здобути досвід проживання в колонії – вдягатися відповідно тощо: (1858) “**My togs ... look rum**; And you can see with half an eye, That I’m a **green new chum**” [цит. за: 9, с. 432].

Як не є повноцінною незріла рослина, так і не має досвіду новоприбулий імігрант, тому може бути ошуканим: (1858) “The gold was all a **hum**. They **sold it to me because** ... I was a **green new chum**” [цит. за: 9, с. 470].

На фоні масштабного образу “чужого”, репрезентованого за допомогою КМ, більш компактним є образ “свого” – “**СВІЙ**” (НАРОДЖЕНИЙ В АВСТРАЛІЇ) ≡ ГРОШОВИЙ ЗАСІБ МІСЦЕВОГО ОБІГУ (основні засоби кодування – елементи монетарного коду): *currency* (1792) “a local medium of exchange circulating in the Australian Colonies and discounted against sterling” > *currency* (1824) “a non Aboriginal person native to Australia”, ~ *lass* (1824), ~ *boy* (1834), ~ *lad* (1874). Пор.: “чужий” ≡ британська монета: *sterling* (1825) “British currency circulating in the Australian colonies” > *sterling* (1825) “a non-convict, British-born resident of Australia”.

Карбування монети ототожнювалося з народженням австралійців: (1833) “When ... our European friends ... ‘set down’ on the banks of our rivers, they are the adopted children of our country; and if not **Currency** themselves our country is very prolific, and they find it not difficult **to coin a few**” [цит. за: 9, с. 187].

Корінне населення асоціювалося з монетою місцевого обігу, яку виробляли з простого сплаву: “... “currency” are **matter-of-fact men, with very few elements** of originality in their **composition**, and ignorant of the pleasure to be derived from the fine arts” [14, с. 81].

За свідченнями сучасників колонізації, цінність валюти (*currency*) визначалася “виключно довірою партнерів”, була ненадійним фінансовим засобом [цит. за: 9, с. 159]. В АВАКС монетарні терміни відображали соціальний статус мешканців: “The names of Currency and sterling ... became at once **badges of inferiority and superiority**” [цит. за: 9, с. 632].

Вербалізація знань про людину в АВАКС відбувалася також за рахунок метонімії. Окрім джерел метонімії ‘колір одягу’, ‘колір шкіри’, було задіяно і джерело, актуальне в аргі, – ‘частина тіла’: ‘свій’ (досвідчений) vs. ‘чужий’ (недосвідчений) – *old hand* (1826) “a convict with long experience of life in a penal colony; an ex-convict” vs. *new hand* (1817) “new chum”; ‘свій’ (вільний імігрант) vs. ‘чужий’ (каторжник) – *yellow jacket* (1843) “a convict”; ‘свій’ (вільний імігрант) vs. ‘чужий’ (каторжник) – *nut brown* (1834) “a convict, the term derived from the deep tan that the convicts who worked in the sun acquired”. Основними засобами кодування виступали елементи соматичного і колоративного кодів.

До засобів вербалізації опозиції ‘свій – чужий’ належать і антонімічні пари. За рахунок антонімів протиставлялися каторжники з досвідом перебування в колонії та новоприбулі: *old chum* (1832), *old hand* (1826) “a convict with long experience of life in a penal colony; an ex-convict” vs. *new chum* (1812) “a prisoner newly admitted to a gaol or hulk; a newly arrived convict”.

Як бачимо, диференційна ознака ‘досвідченість’ залишилася значущою, а диференціатор *old* виступав маркером позитивної оцінки: (1862) “... a constant source of **ambition** among ‘new chums’ ... **to be taken for ‘old hands’** in the colony” [цит. за: 9, с. 445].

При утворенні антонімів в АВА зберігалася актуальність диференційного компоненту (*old, new*), характерна для британського аргі, але залучалися і контрарні префікси: *anti-transportationist* (1847) “a person who opposed the continuance of a convict system”, *illegitimate* (1827) “a free immigrant”.

В АВАКС за допомогою антонімів відображалася трансформація в свідомості колишніх декласованих елементів британського суспільства, концептуальний зсув ‘злочинець = поза законом’ → ‘законний мешканець Австралії’. Каторжники протиставляли себе вільним імігрантам, посиляючись на законні підстави свого перебування в колонії: *legitimate* (1827) “one who came to Australia as a convict” vs. *illegitimate* (1827) “a free immigrant”. Очевидно, лексема *legitimate* виникла як автонайменування: “... **the cant name of Legitimates**” [цит. за: 13, с. 126].

Протистояння звільнених каторжників, каторжників-утікачів та вільних імігрантів яскраво відображено в найменуваннях *bond, free, freed*.

У семантичній структурі лексеми *free* актуалізувався соціальний конфлікт між колишніми каторжниками і вільними імігрантами. З одного боку, звільнені засуджені (*freed*) вилучалися з групи “своїх” (каторжників

– *bond*). Саме тому, як і вільні іммігранти, колишні каторжники позначалися за допомогою одиниці *free* (*free* 2 (1792) "released from penal servitude"). З іншого боку, вільні іммігранти (*free* 1 (1795) "not transported as a convict") прагнули відмежуватися від звільнених: (1838) "The parties concerned in the foregoing are respectable, **free (not freed)** persons" [цит. за: 9, с. 260].

Соціальна конфронтація, що спричинила появу лексичної одиниці *free*, відбилася в словосполученнях, які підтримували її бісемантизацію. Це з часом зумовило необхідність у найменуванні, внутрішня форма якого експлікувала належність до групи колишніх каторжників, – *free by servitude* (1813) "released, having served the full sentence imposed".

У результаті використання лексики високого реєстру (*книжн. aristocracy*) та етимологічних гібридів (*bunyip aristocracy*) було досягнуто посилення негативного конотативного ореолу лексем: *Botany Bay aristocracy* (1832) "*derog.* those who sought to place themselves above others", *colonial aristocracy* (1832) "... not chosen by the settlers, but 'nominated' by the Government" [цит. за: 9, с. 157]; *bunyip aristocracy* (1853) "Australian holders of imperial titles" < *bunyip* (1852) "an impostor, pretender" < *bunyip* (1845) "a fabulous amphibious monster supposed to inhabit inland waterways" < [Wergaia dialect of Wemba *banib*]. Імовірно, зневажливе ставлення до авторитетів, є наслідком дії кінчного комплексу, характерного для АргКС.

Належність вільних іммігрантів до групи "чужих" реалізувалася в найменуваннях із експліцитним вираженням ознаки 'поза групою' за рахунок просторової метафори: [L. *ex*– 'outside' + *claudare* 'to shut'] > (АвА) *exclusionist* (1826), *exclusive* (1836) "a person opposed to the integration of ex-convicts into Australian society".

Засобами вербалізації трихотомії 'каторжники, які порушували дисципліну' vs. 'колишні каторжники' vs. 'вільні іммігранти' виступали дисфемізми (зазначимо, що використання дисфемізмів є типовим для аргю як прояв раблезіанського комплексу). За свідченням А. Лаугесен [13, с. x], вільні поселенці вживали такі одиниці: *Pentonvill(i)ain* (1844) "an opprobrious term for a person required to serve in Pentonville, before being sent to Australia" < *Pentonville* "Pentonville Prison, London" + *villain*; *Pentonvillainy* (1847) "the Pentonvilles collectively; the scheme under which they were sent to the Port Philip District"; *Vandemonian* (1847) "a convict who has served a sentence in Tasmania" < *Vandemon(ia + -ian* < *Van Diem(en's Land + demon + -ia*.

Негативне ставлення до каторжників, які порушували дисципліну, спостерігалось з боку вільних та засуджених мешканців австралійських колоній: (1859) "The style of convicts most **universally disliked by the gentry, and thoroughly hated by the other prisoners**, are ... called 'PentonVillians'" [цит. за: 9, с. 470]. За рахунок огрублення мовлення, дисфемізації досягався ефект "відчуження" від позначуваної спільноти.

Одним зі способів подолання міжсоціумної опозиції в АвА була мітігація, реалізована за допомогою евфемізмів, що свідчить про суттєві зміни в свідомості колишніх британських декласованих елементів. З одного боку, після винесення вироку багато засуджених обривали зв'язки з друзями і родиною. З іншого боку, люди, які належали до декласованого прошарку в Британії, стали засновниками нової країни. Реномінація за допомогою евфемізмів відбивала переосмислення засудженими своєї соціальної ролі.

У прагненні дистанціюватися від минулого каторжники стали "особливо чутливими" до найменування *convict*. Це зумовило активне формування евфемістичних назв: *convict* → *servant of the Crown* (1788), *public servant* (1797), *government man* (1797), *crown servant* (1815), *crown labourer* (1824).

Отже, в АвАКС спостерігається як спадкоємність АргКС, так і активний розвиток інновацій при концептуалізації знань і уявлень про людину.

Опозиція "свій – чужий" залишилась актуальною, проте акцент змістився: якщо в АргКС увага зосереджена на "своєму", то в АвАКС – на "чужому". Домінування цього протиставлення пояснюємо тим, що в метрополії носії аргю були носіями соціально обмеженої картини світу, представниками герметичної субкультури, в Австралії ж вони перетворилися на соціальну більшість, герметика порушилася, тому змінився ракурс сприйняття соціуму, і на перший план вийшло портретування "чужого".

В АвАКС закріпилися культурні настанови носіїв аргю "бути, як усі". Як і в АргКС, засуджувалася надмірна увага до зовнішнього вигляду. Актуальність зберегло протистояння владі. Важливими ознаками диференціації "своїх – чужих" залишилися 'досвідченість', 'манера одягатися і поводитися', 'розумові здібності'. Але якщо в АргКС значущим був досвід кримінальної діяльності, життя серед злочинців, перебування за ґратами, то в АвАКС – досвід перебування у в'язниці та життя в Австралії.

Для репрезентації концепту ЛЮДИНА в цільовій картині світу залучалися і колишні арготизми та деривати на їхній основі, однак більшою мірою – австралійські інновації на неарготичній основі.

Прагнення вільних іммігрантів зберегти опозицію "вільні – засуджені" призвело до активізації метафоричних процесів в АвАКС. Із АргКС успадковано значущість медичного, зооморфного кодів.

Перспектива подальшої роботи полягає в тому, щоб дослідити особливості концептуалізації знань і уявлень про людину в австралійській англомовній картині світу з кінця XIX ст. до сучасного етапу її розвитку.

Література:

1. Вежицкая А. Понимание культур через посредство ключевых слов / А. Вежицкая. – М. : Языки славянской культуры, 2001. – 288 с.
2. Гудков Д. Б. Телесный код русской культуры: Материалы к словарю / Д. Б. Гудков, М. Л. Ковшова. – М. : Гнозис, 2007. – 288 с.
3. Жукова Н. М. Концепт "ANZAC" як домінанта національної австралійської культури / Н. М. Жукова // Наукові записки : зб. наук. праць. – Серія : Філологічні науки (мовознавство) : у 4 ч. – 2009. – Вип. 81 (3). – С. 275-280.

4. Жукова Н. М. Особливості репрезентації картини світу в британському аргю кінця XVIII – початку XIX століть / Н. М. Жукова // Держава та регіони. – Серія : Гуманітарні науки. – 2009. – № 3-4. – С. 64-69.
5. Козлова Т. О. Динамика развития лексической системы английского языка в Австралии: этнолингвистический аспект (на материале лексики с автохтонным компонентом значения) : дис. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.04 "Германские языки" / Т. О. Козлова. – Запорожье, 2001. – 274 с.
6. Красных В. В. "Свой" среди "чужих": миф или реальность? / В. В. Красных. – М. : Гнозис, 2003. – 375 с.
7. Маслова В. А. Homo lingualis в культуре / В. А. Маслова. – М. : Гнозис, 2007. – 320 с.
8. Приходько А. М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики / А. М. Приходько. – Запоріжжя : Прем'єр, 2008. – 332 с.
9. The Australian National Dictionary: A Dictionary of Australianisms on Historical Principles / [ed. by W. S. Ramson]. – Oxford, Auckland, New York, Melbourne : Oxford University Press, 1997. – 814 p.
10. Baker S. J. The Australian English: An Examination of the English Language and English Speech as Used in Australia from Convict Days to the Present, with Special Reference to the Growth of the Indigenous Idiom and Its Use by Australian Writers / S. J. Baker. – [2nd ed.]. – Sydney : Currawong Publishing, 1966. – xiv, 517 p.
11. Hughes R. The Fatal Shore: A History of the Transportation of Convicts to Australia, 1787-1868 / Robert Hughes. – London : Vintage, 2003. – 688 p.
12. Lakoff G. Conceptual Metaphor: The Contemporary Theory of Metaphor / G. Lakoff // Cognitive Linguistics: Basic Readings / [ed. by D. Geeraerts]. – Berlin, New York : Mouton de Gruyter, 2006. – P. 185-238.
13. Laugesen A. Convict Words: Language in Early Colonial Australia / A. Laugesen. – South Melbourne: Oxford University Press, 2002. – xiv, 208 p.
14. McCombie Th. Adventures of a Colonist or Godfrey Arabin the Settler [Electronic resource] / Th. McCombie. – London : John and Daniel A. Darling, 1845. – 166 p. – Access mode : <http://purl.library.usyd.edu.au/setis/id/p00003>
15. Moore B. Speaking Our Language: The Story of Australian English / B. Moore. – Melbourne: Oxford University Press, 2008. – 225 p.
16. Oxford English Dictionary. – [2nd ed.]. – On CD-ROM. – Version 3.1. – Oxford : Oxford University Press, 2004.
17. Vaux J. H. A New and Comprehensive Vocabulary of the Flash Language [Electronic resource] / J. H. Vaux. – New South Wales, 1819. – Access mode : <http://gutenberg.net.au/ebooks06/0600111.txt>
18. Wilkes G. A. Exploring Australian English : Publications for the Australian Broadcasting Corporation / G. A. Wilkes. – Sydney : ABC Enterprises, 1986. – 96 p.